

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.10.2016, sp. zn. 32 Cdo 1342/2016, ECLI:CZ:NS:2016:32.CDO.1342.2016.1

Číslo: 34/2018

Právní věta: Účastník, jemuž byl soudem ustanoven advokát a jenž svým následným chováním vůči tomuto zástupci způsobil, že došlo k narušení nezbytné důvěry ve smyslu § 20 odst. 2 zákona o advokacii, nemá právo na ustanovení dalšího zástupce soudem.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 24.10.2016

Spisová značka: 32 Cdo 1342/2016

Číslo rozhodnutí: 34

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Ustanovení zástupce

Předpisy: § 20 odst. 2 předpisu č. 85/1996Sb.
§ 30 o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobců proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 18. 9. 2014, sp. zn. 58 Co 366/2014.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 1 usnesením ze dne 11. 4. 2014, č. j. 13 C 25/2009-193, zamítl návrh žalobců na spojení věcí vedených u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 13 C 25/2009, u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 66 C 86/2013 a u Okresního soudu v Karviné – pobočky Havířov pod sp. zn. 130 C 88/2008 (výrok pod bodem I), zprostil ustanoveného advokáta JUDr. P. B. povinnosti zastupovat oba žalobce v tomto řízení (výrok pod bodem II) a rozhodl, že žalobcům se pro toto řízení neustanovuje bezplatný zástupce z řad advokátů (výrok pod bodem III).

2. Soud prvního stupně vyšel z toho, že žalobci podáním doručeným soudu dne 10. 1. 2014 požádali, aby se jejich ustanovený zástupce JUDr. P. B. omluvil soudu za to, že se několikrát ve svém vyjádření označil jako jejich opatrovník. Zároveň se domáhali, aby veškerá korespondence byla zasílána přímo jim a JUDr. B. aby ve věci nečinil žádné kroky, neboť mezi nimi a tímto advokátem došlo k hrubému narušení důvěry tím, že advokát je neupozornil na možnost zákonného spojení probíhajících řízení a činil kroky, které napomáhaly žalované. Soud prvního stupně posoudil toto podání jako žádost o

zproštění JUDr. B. povinnosti zastupovat žalobce. Vzhledem k tomu, že též JUDr. P. B., který se cítil poškozen uvedeným tvrzením žalobců, potvrdil hrubé narušení důvěry mezi ním a žalobci a souhlasil, aby byl zproštěn zastupování, soud návrhu žalobců vyhověl. Zároveň dovodil, že ochrana zájmů žalobců nevyžaduje ustanovení nového zástupce z řad advokátů, neboť žalobci jednají ve věci zcela samostatně, bez ohledu na to, že jsou zastoupeni advokátem, činí vůči soudu samostatná podání, která zcela zřejmě nekonzultují se svým právním zástupcem, se kterým neprojednávají ani svůj další postup ve věci. Dodal, že by se přičilo i zásadě hospodárnosti řízení, aby stát hradil další v pořadí již čtvrtou odměnu za zastupování žalobců.

3. Městský soud v Praze k odvolání žalobců v záhlaví označeným usnesením rozhodnutí soudu prvního stupně ve výroku pod bodem III potvrdil.

4. Odvolací soud z obsahu spisu usoudil, že žalobci jsou schopni odpovídajícím způsobem reagovat na výzvy soudu, neboť dosud tak činili, i když byli zastoupeni advokátem. Zároveň dovodil, že k narušení důvěry mezi nimi a advokátem došlo velkou měrou vinou žalobců, kteří zcela neadekvátně reagovali na písařskou chybu v advokátově podání a následně zpochybnili jeho odborné schopnosti. Požadavek žalobců na ustanovení dalšího advokáta proto vyhodnotil jako zneužití práva na bezplatného zástupce, zejména v situaci, kdy žalobci i přes zastoupení advokátem činili úkony duplicitně s ním a je tedy zřejmé, že jsou schopni svá práva hájit i bez právního zastoupení. Závěrem odvolací soud poukázal na to, že ve věci s obdobným skutkovým základem, vedené u tamního soudu pod sp. zn. 66 C 86/2013, byl JUDr. B. rovněž zproštěn zastupování žalobců, aniž jim byl ustanoven jiný zástupce.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti usnesení odvolacího soudu podali žalobci včasné dovolání, v němž požádali o ustanovení zástupce z řad advokátů pro dovolací řízení. Advokát Mgr. Ing. Z. S., který jim byl pro dovolací řízení ustanoven, vzal za své laické dovolání žalobců, které pak v podstatné míře doplnil.

6. Splnění předpokladů přípustnosti dovolání dovolatelé spatřují v řešení otázky procesního práva, která nebyla podle jejich mínění v rozhodování dovolacího soudu dosud vyřešena (§ 237 a § 241a odst. 2 o. s. ř.), totiž „na základě jakých skutkových okolností je účastník způsobilý pozbýt právo na bezplatného advokáta ustanoveného za účelem ochrany zájmů účastníka podle § 30 odst. 2 o. s. ř.“.

7. Ve svém laickém dovolání dovolatelé zdůrazňují právo na právní pomoc zakotvené v čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, poukazují na to, že nemají právní vzdělání, čímž jsou ve složité právní věci znevýhodněni, a postup soudů nižších stupňů mají za šikanózní a diskriminační, vedený snahou „obrátit věc“ v jejich neprospěch, potrestat je za opovážlivost, s níž se rozhodli uplatnit svá zákonná práva, a zjednodušit si práci. Tvrdí, že JUDr. P. B. zcela ignoroval jejich zákonná práva se zneužitím jejich právní nevědomosti, neprostudoval náležitě soudní spis a stále jen hledal důvod, jak se vyhnout „obhajobě“ této složité věci, „kdy vlastně nejen soud, ale ani on nechtěl připustit postup podle § 94 o. s. ř., tzn. že 100% viníkem autonehody byl v tomto případě Ing. P. B. a nikoliv jeho pojišťovna, což hrubě odporovalo i zákonu o advokacii, tudíž se mohlo jednat o přímé a vědomé krytí nezákonných činů“. Závěrem dovolatelé popírají, že advokátu neposkytovali náležitou součinnost, a vyjadřují přesvědčení, že „z jeho strany stále jen docházelo k napomáhání zakrývání trestné činnosti dle přiložených dokumentů“.

8. V doplnění dovolání pak dovolatelé prosazují názor, že skutečnosti, na kterých odvolací soud založil napadené rozhodnutí, jsou irelevantní a situace z pohledu hypotézy § 30 odst. 2 občanského soudního řádu je od počátku řízení stejná; v jeho průběhu nedošlo ke změně v parametrech, které určují potřebu ochrany zájmů účastníků. Dovolatelé mají za to, že soudu došla trpělivost na základě

skutečnosti, že - nikoliv poprvé - došlo k narušení důvěry mezi nimi a ustanoveným advokátem, a pokud by nedošlo ke ztrátě důvěry mezi nimi a JUDr. B., jejich zastoupení advokátem by i nadále trvalo. Argumentují ve prospěch názoru, že narušení důvěry, byť opakované, mezi účastníkem a ustanoveným zástupcem není způsobilým podkladem pro závěr, že ochrana zájmů účastníka již nevyžaduje zastoupení advokátem.

9. Dovolatelé navrhují, aby Nejvyšší soud napadené usnesení odvolacího soudu změnil tak, že žalobcům se pro řízení vedené u Obvodního soudu pro Prahu 1 pod sp. zn. 13 C 25/2009 ustanovuje zástupce z řad advokátů, a to Mgr. Ing. Z. S.

III.

Přípustnost dovolání

10. Se zřetelem k době vydání napadeného rozhodnutí odvolacího soudu se uplatní pro dovolací řízení - v souladu s bodem 7. článku II, části první, přechodných ustanovení zákona č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a s bodem 2. článku II, části první, přechodných ustanovení zákona č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony - občanský soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (dále též jen „o. s. ř.“).

11. Po zjištění, že dovolání bylo podáno ve lhůtě stanovené v § 240 odst. 1 o. s. ř. oprávněnými osobami při splnění podmínky povinného zastoupení (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným podle § 237 o. s. ř., neboť odvolací soud se při řešení části dovoláním vymezené otázky procesního práva odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu a ve zbývajících částech řešil otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

12. Podle § 30 občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. 9. 2011, účastníku, u něhož jsou předpoklady, aby byl soudem osvobozen od soudních poplatků (§ 138), předseda senátu ustanoví na jeho žádost zástupce, jestliže je to nezbytně třeba k ochraně jeho zájmů (odstavec 1 věta první). Vyžaduje-li to ochrana zájmů účastníka nebo jde-li o ustanovení zástupce pro řízení, v němž je povinné zastoupení advokátem (notářem), ustanoví mu předseda senátu v případě uvedeném v odstavci 1 zástupce z řad advokátů (odstavec 2).

13. Nejvyšší soud se otázkou, ve kterých případech je nezbytné k ochraně zájmů účastníka ustanovit účastníku zástupce z řad advokátů, zabýval např. v usnesení ze dne 6. 5. 2014, sp. zn. [30 Cdo 135/2014](#) (které je, stejně jako ostatní rozhodnutí Nejvyššího soudu zde citovaná, dostupné na <http://www.nsoud.cz>), v němž s odkazem na judikaturu Nejvyššího správního soudu dovodil, že advokát bude ustanoven zástupcem účastníka k ochraně jeho zájmů tehdy, jde-li o věc složitou po stránce skutkové nebo právní a jestliže potřeba ochrany práv účastníka v soudním řízení vyjde najevo, například z nekvalifikovaných podání účastníka, jímž se na soud obrací, a podobně. Jedním z kritérií pro závěr soudu o potřebě ochrany práv účastníka je obsahová a formální úroveň sepsané žaloby; obsahuje-li žaloba všechny náležitosti včetně bezvadného petitu, ustanovení zástupce není na místě. K tomuto názoru se Nejvyšší soud přihlásil např. v usnesení ze dne 11. 2. 2015, sp. zn. [30 Cdo 2473/2014](#), a též v usnesení ze dne 14. 10. 2015, sp. zn. [30 Cdo 1358/2015](#), v němž akcentoval, že je v této souvislosti významná nejen formální a obsahová úroveň účastnických podání, nýbrž též právní a skutková složitost věci.

14. V usnesení ze dne 6. 1. 2015, sp. zn. 25 Cdo 2787/2014, 25 Cdo 3588/2014, pak Nejvyšší soud

vysvětlil, že jakmile soud zjistí, že pominuly podmínky pro ustanovení zástupce nebo že nebyly nikdy dány, usnesení o ustanovení zástupce zruší.

15. O procesní situaci srovnatelnou s tou, z níž vycházel Nejvyšší soud v posledně citovaném rozhodnutí, jde též v případě, v němž se poté, co soud z jiných než tam uvedených důvodů zruší ustanovení zástupce, otevírá otázka, zda má být či nikoliv ustanoven zástupce jiný.

16. Oproti tomu, čím argumentují dovolatelé, je patrné, že důvodem pro neustanovení dalšího zástupce v takovém případě může být nejen zjištění, že pominuly podmínky pro jeho ustanovení (že došlo v mezidobí ke změně rozhodných okolností), nýbrž též že vyjde dodatečně najevo, že tyto podmínky nebyly nikdy splněny. V souzené věci však podle obsahu spisu nejde ani o jednu z těchto situací.

17. Odvolací soud nikterak nespécifikuje ta podání dovolatelů, z nichž usuzuje na jejich způsobilost hájit svá práva i bez právního zastoupení, a Nejvyšší soud podání, jež by umožňovala takový úsudek, ve spise nenalezl. I kdyby dovolatelé činili procesní úkony duplicitně se svým advokátem, nevypovídalo by to samo o sobě nic o jejich schopnosti hájit svá práva i bez právního zastoupení; rozhodná je kvalita těchto podání a z obsahu spisu je patrné, že dovolatelé se náležitě neorientují ani v hmotném, ani v procesním právu. Odvolací soud zřejmě míří na to, že dovolatelé mají, jak se zřetelně odráží v jejich podáních, přes opakovaně deklarovaný nedostatek orientace v právních otázkách pevný názor na to, jak je třeba ve věci postupovat, a jestliže se nesetkají se souhlasem, reagují útočně a příčiny hledají ve skutečnostech nekalé povahy, v prvé řadě na straně svého advokáta. Z takového postoje účastníka však jeho schopnost hájit svá práva ve sporu před soudem dovozovat nelze. Bez významu tento postoj není, leč v jiné rovině, jak vysvětleno níže.

18. Tento důvod pro neustanovení dalšího zástupce tedy neobstojí a potud je dovolání opodstaněno.

19. Odvolací soud z poznatku o tom, že k narušení důvěry mezi žalobci a advokátem došlo velkou měrou vinou dovolatelů, dovedl též závěr, že požadavek žalobců na ustanovení dalšího advokáta je zneužitím práva na právní pomoc. Dovolatelé též tento závěr zpochybňují, neboť mají za to, že příčiny narušení důvěry jsou pro právo účastníka na zastoupení ustanoveným advokátem bez právního významu.

20. Otázka, zda příčiny, z nichž bylo zrušeno ustanovení advokáta zástupcem účastníka v řízení před soudem, mohou být důvodem, pro který soud tomuto účastníku dalšího zástupce neustanoví, v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu dosud vyřešena nebyla.

21. Podle § 20 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „zákon o advokacii“), advokát je oprávněn smlouvu o poskytování právních služeb vypovědět, popřípadě požádat o zrušení ustanovení nebo požádat Komoru o určení jiného advokáta, dojde-li k narušení nezbytné důvěry mezi ním a klientem nebo neposkytuje-li klient potřebnou součinnost. Advokát je oprávněn takto postupovat také tehdy, pokud klient přes poučení advokátem o tom, že jeho pokyny jsou v rozporu s právním nebo stavovským předpisem, trvá na tom, aby advokát přesto postupoval podle těchto pokynů.

22. Shora formulovanou otázkou se již v rovině ústavně právní, v návaznosti na rozhodnutí obecných soudů nižších stupňů, zabýval Ústavní soud. Dospěl přitom k závěru, že byl-li účastníku soudem ustanoven advokát, měl účastník reálnou možnost plně využít jeho právní pomoci. Jestliže svým následným chováním vůči tomuto zástupci způsobil, že došlo k narušení nezbytné důvěry ve smyslu § 20 odst. 2 zákona o advokacii, a proto soud ustanovení zástupcem zrušil, pak fakticky nevyužil soudem přiznaného práva na právní pomoc, respektive svým zaviněným jednáním se tohoto svého základního práva vzdal. Nemůže proto obecným soudům důvodně vytýkat, že neustanovením dalšího

zástupce uvedené právo porušily (srov. usnesení ze dne 21. 6. 2010, sp. zn. [IV. ÚS 1184/10](#), ze dne 21. 9. 2010, sp. zn. [II. ÚS 1805/10](#), ze dne 6. 12. 2012, sp. zn. [II. ÚS 627/12](#), a ze dne 6. 6. 2013, sp. zn. [II. ÚS 64/13](#), všechna dostupná na <http://www.nalus.cz>).

23. Nejvyšší soud se s tímto názorem ztotožňuje a uzavírá, že účastník, jemuž byl soudem ustanoven advokát a jenž svým následným postupem vůči tomuto zástupci způsobil, že došlo k narušení nezbytné důvěry ve smyslu § 20 odst. 2 zákona o advokacii, nevyužil soudem přiznaného práva na právní pomoc a na ustanovení dalšího zástupce soudem nemá právo.

24. Tento závěr se v plné míře uplatní též v souzené věci. Odvolací soud sice dovodil, že k narušení důvěry mezi dovolateli a advokátem došlo vinou dovolatelů velkou měrou, tedy nikoliv pouze jejich vinou, avšak nedopatření, jehož se dopustil JUDr. B., když se v podání doručeném soudu dne 20. 9. 2012 označil jako opatrovník žalobců, nelze přisoudit zásadní význam. Nešlo tu o nic takového, co by se nedalo napravit uvedením na pravou míru a omluvou, zejména když se tak podle obsahu spisu (oproti argumentaci dovolatelů) stalo pouze jednou. Nejvyšší soud se ztotožňuje s názorem odvolacího soudu, že reakce dovolatelů byla zcela nepřiměřená. Skutečnost, že dovolatelé nebyli ochotni přijmout právní rady advokáta, které nekonvenovaly jejich laické představě o vedení předmětného sporu, a přisuzovali mu záměr je poškodit, vyplývá ze spisu (srov. zejména podání dovolatelů na č. l. 187b). Naproti tomu ze spisu nevyplývá nic, co by umožňovalo dovodit, že JUDr. B. v tom či onom ohledu nedostal svým povinnostem advokáta vyplývajícím ze zákona o advokacii a z příslušných stavovských předpisů.

25. Bez významu pak nejsou ani ty okolnosti vyplývající ze spisu, které dokreslují postoj dovolatelů k ustanoveným zástupcům, totiž že advokát Mgr. J. F., jenž jim byl v souzené věci ustanoven usnesením soudu prvního stupně ze dne 27. 8. 2008, č. j. 41 C 225/2008-16, byl soudem zproštěn zastupování na vlastní žádost, odůvodněnou narušením důvěry s Bc. L. R. v jiné věci (Bc. R. jej v ní obvinil, že spolupracuje s protistranou). Usnesení, jímž jim byla poté ustanovena advokátka Mgr. R., bylo odvolacím soudem změněno a ustanoven jim JUDr. B., vzhledem k jejich námitce uplatněné v odvolání, že tato advokátka byla v jiném řízení zproštěna jejich zastupování pro ztrátu důvěry, následně upřesněné, že jde o advokátku z téže advokátní kanceláře jako Mgr. Č., u níž „došlo ke změně“, a jako Mgr. K., kterou Mgr. R. v nepřítomnosti zastupovala a která byla později rovněž zproštěna zastupování pro ztrátu důvěry (podle připojené fotokopie rozhodnutí soudu šlo o zastupování T. R.).

26. Druhý z důvodů, na nichž odvolací soud založil napadené rozhodnutí, se tedy dovolatelům zpochybnit nezdařilo. Protože tento důvod je sám o sobě důvodem postačujícím, je usnesení odvolacího soudu správné, Nejvyšší soud tudíž dovolání podle § 243d písm. a) o. s. ř. zamítl.